

УДК 811.133.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-2-44>

Владислав КУКУШКІН,

orcid.org/0000-0002-3444-8810

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри англійської філології та методики викладання іноземної мови

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

(Харків, Україна) *vladkarma@ukr.net*

Ірина БЕЗУГЛА,

orcid.org/0000-0002-6285-2060

старший викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації

Харківського національного університету імені Семена Кузнеця

(Харків, Україна) *iravb@ukr.net*

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ

Стаття присвячена розгляду специфіки викладання французької мови як другої іноземної на базі першої іноземної англійської або німецької мов. Мета статті полягає в тому, щоб виявити особливості навчання французької мови як другої іноземної на базі англійської або німецької мов як перших іноземних, з огляду на те, що ці мови належать до різних мовних груп.

У ході дослідження застосовувалася сукупність загальнонаукових методів, таких як аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення та спостереження. У статті наголошується, що досліджуваний процес є складним, тому необхідно враховувати мовний досвід здобувачів освіти та вдаватися до порівняльного аналізу мов, що застосовуються в освітньому процесі: французької, англійської або німецької. Автори статті цей процес трактують як освітня багатомовність, що характеризується ознаками інтерференції та перенесення.

У статті доводиться, що для удосконалення процесу навчання французької мови як другої іноземної необхідно застосовувати порівняльно-співставне вивчення мовних явищ двох іноземних мов. Авторами встановлено, що виявлення схожих та відмінних рис двох мов на всіх мовних рівнях дозволяє викладачеві оптимізувати навчання французької як другої іноземної мови.

Авторами зроблено спробу пояснити ефективність застосування методу порівняльно-співставного аналізу під час навчання французької мови, тому подаються приклади порівняльно-співставного аналізу французької мови з англійською та німецькою мовами на рівні лексики, граматики, словотвору, синтаксису тощо. Автори статті наголошують, що порівняльно-співставний аналіз мов, що вивчаються, дасть змогу сформувати основу освітнього процесу та допоможе викладачам скоординувати їхню роботу та досягти позитивних результатів у викладанні французької мови.

Ключові слова: французька мова, англійська мова, німецька мова, інтерференція, метод порівняльно-співставного аналізу, перенесення.

Vladyslav KUKUSHKIN,

orcid.org/0000-0002-3444-8810

PhD in Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of English Philology and Foreign Language Teaching Methods

V.N. Karazin Kharkiv National University

(Kharkiv, Ukraine) *vladkarma@ukr.net*

Iryna BEZUGLA,

orcid.org/0000-0002-6285-2060

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Cross-cultural Communication

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

(Kharkiv, Ukraine) *iravb@ukr.net*

PECULIARITIES OF TEACHING FRENCH AS A SECOND FOREIGN LANGUAGE

The article deals with the specifics of teaching French as a second foreign language on the basis of English or German as the first foreign language. The purpose of the article is to identify the peculiarities of teaching French as a second foreign language on the basis of English or German as first foreign languages, given that these languages belong to different language groups.

The study used a set of general scientific methods, such as analysis, synthesis, induction, deduction, generalization and observation. The article emphasizes that the process under study is complex, so it is necessary to take into account the language experience of students and resort to a comparative analysis of the languages used in the educational process: French, English or German. The authors of the article interpret this process as educational multilingualism, characterized by signs of interference and transfer.

The article argues that in order to improve the process of teaching French as a second foreign language, it is necessary to apply a comparative and contrastive study of the linguistic phenomena of two foreign languages. The authors have found that identifying similarities and differences between two languages at all language levels allows the teacher to optimize the teaching of French as a second foreign language.

The authors make an attempt to explain the effectiveness of the comparative and contrastive analysis method in teaching French, so they provide examples of comparative and contrastive analysis of French with English and German at the level of vocabulary, grammar, word formation, syntax, etc. The authors of the article emphasize that the comparative and contrastive analysis of the languages being studied will form the basis of the educational process and help teachers to coordinate their work and achieve positive results in teaching French.

Key words: French, English, German, interference, comparative and contrastive analysis, transfer.

Постановка проблеми. Відомо, що найуспішнішими в професійному світі є кваліфіковані фахівці, які володіють іноземними мовами, практичне застосування яких, з одного боку, сприяє підвищенню рівня фахової компетентності, а з іншого – уможливорює здійснення таких аспектів діяльності, як ознайомлення з новими технологіями та тенденціями в майбутній професійній сфері, встановлення контактів із зарубіжними партнерами тощо. З огляду на це, здобувачам вищої освіти необхідно набути такого рівня іноземної компетентності, який дасть їм змогу використовувати іноземні мови не тільки як додатковий засіб підвищення кваліфікації, а й формувати професійну мобільність, що зробить фахівця більш затребуваним на ринку праці. Така ситуація вимагає багатомовної освіти, тобто можливості вивчення не однієї, а двох і більше іноземних мов.

У сучасному світі англійська мова вважається мовою міжнародного спілкування. За оцінками фахівців, нині налічується близько одного мільярда осіб, які вивчають англійську мову. Знання англійської мови, як і комп'ютерна грамотність, є нагальною потребою сучасної людини (Bourns & Melin, 2014 : 98). Друге місце за популярністю в Європі посідає німецька мова, яка свого часу претендувала на статус мови міжнародного спілкування.

Однією з мов, що вивчається як друга іноземна, є французька. Існують загальні вихідні теоретичні положення та загальні закономірності в навчанні французької мови на базі англійської та німецької. Як показують численні наукові дослідження, проблема багатомовного навчання надзвичайно складна.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Увагу на викладанні іноземних мов у різних аспектах зосереджували як українські, так і зарубіжні фахівці в галузі методики та дидактики. О. М. Акмалдінова (2010) вивчала лінгвосоціо-

культурний аспект навчання іноземним мовам, Ю. О. Бондар (2020) – роль інтернет-технологій у навчанні іноземній мові. Д. Марєєв, К. Геворгян та Л. Колодіна (2022) досліджують сучасні методики викладання іноземних мов у ЗВО. Зі свого боку, такі українські науковці, як С. М. Нікіфорова, Н. І. Пивоварова та О. І. Пивоварова (2019) розглядають еволюцію методів навчання іноземної мови. Переваги та недоліки сучасного та традиційного навчання іноземної мови вивчала Ю. С. Стиркіна (2019). Розвідки зарубіжних науковців присвячені навчанню граматики іноземної мови (Althaqafi, 2018), методу граматичного перекладу (Mart, 2013), компаративістиці у викладанні іноземних мов (Zare-Behtash, Zadeh & Banaruee, 2017), пошукам нових методів викладання (Bourns & Melin, 2014; Byram, 2015; Korthagen, 2016; Pennington, 2016).

Попри значну кількість праць, присвячених пошукам дієвих методів викладання іноземної мови, майже відсутні розвідки, що стосуються викладання французької мови як другої іноземної, що зумовило тему нашого дослідження.

Мета статті полягає в тому, щоб виявити особливості навчання французької мови як другої іноземної на базі англійської або німецької мов як перших іноземних, з огляду на те, що ці мови належать до різних мовних груп.

Виклад основного матеріалу. Оволодіння другою іноземною мовою відбувається в умовах формування підпорядкованої тримовності. Тобто одна мова (рідна) вивчається в природних умовах, а дві іноземні мови – у штучних. Така «багатомовна освіта визначає особливості оволодіння другою іноземною мовою та методику навчання другої іноземної мови» (Pennington, 2016 : 11).

Навчання другої іноземної мови багато в чому відрізняється від вивчення та викладання першої іноземної мови. Вчені-лінгвісти, психологи, педагоги та практики накопичили значний досвід у

визначенні того, що сприяє і що перешкоджає правильному засвоєнню іноземної мови. Одним із чинників є «попередній досвід вивчення іноземної мови, методи роботи та здатність переключатися з однієї мовної системи на іншу» (Byram, 2015). При цьому неминучі як «перенесення (позитивний вплив), так і інтерференція (негативний вплив)» навичок оволодіння мовою (Bourns & Melin, 2014 : 91). Найважливішими психолінгвістичними закономірностями оволодіння другою іноземною мовою є широка дія психологічного перенесення, можливість інтенсивнішого навчання, готовність до самостійності в навчанні та висока активність здобувача освіти (Pennington, 2016: 12).

Особливістю методики навчання другої іноземної мови є не необхідність запобігання інтерференції, а необхідність забезпечення позитивного перенесення з усіма необхідними для цього передумовами. Для оптимального засвоєння другої іноземної мови здобувачі освіти здійснюють переходи на різних рівнях. На початкових етапах вивчення другої іноземної мови студенти володіють загальними навчальними навичками. До них належать навички спостереження, порівняння, дотримання алгоритмів діяльності та навички пошуку інформації. Стимулювання переходів значно оптимізує та прискорює процес навчання і робить його більш приємним для здобувача.

Доцільність вивчення французької мови як другої іноземної полягає в тому, щоб скористатися позитивним переходом від англійської або німецької мов. Незважаючи на те, що французька належить до романської групи мов, а англійська та німецька – до германської, між ними існує безліч подібностей, зумовлених історичними причинами. Перехід від англійської та німецької мов до французької найбільш очевидний у лексиці, де більшість англійських та німецьких слів було запозичено з латинської та французької мов. З іншого боку, останніми роками у французьку мову проникла значна кількість англіцизмів, особливо в галузі спеціальних термінів, та німецьких слів, що номінують предмети побуту. Слова зі спільною етимологією та інтернаціоналізми полегшують запам'ятовування, допомагають здогадатися про значення незнайомих слів, які мають схожість із відповідними англійськими та німецькими словами, і збагачують потенційний словниковий запас здобувачів освіти: *économie* (фр.) – *economy* (англ.) – *економіка*; *demande* (фр.) – *demand* (англ.) – *попит*; *volume* (фр.) – *volume* (англ.) – *об'єм*; *journaliste* (фр.) – *Journalist* (нім.) – *журналіст*; *garage* (фр.) – *Garage* (нім.) – *гараж*; *génie* (фр.) – *Genie* (нім.) – *геній*.

Крім великого пласта загальної лексики, спостерігається також вживання французьких, англійських та німецьких лексичних одиниць з однаковим значенням, як-от у словосполученнях «par cœur» (фр.) та «by heart» (англ.) «напам'ять» вживається іменник «серце». Знаючи вживання англійських дієслів «to speak» та «to say», а німецьких «sprechen» та «sagen» легко зрозуміти вживання французьких дієслів «parler» та «dire»: «*I speak French*» (англ.), «*Ich spreche Französisch*» (нім.) – «*Je parle français*» (фр.); «*I say: "Hello"*», «*Ich sage: "Hallo"*» – «*Je dit: "Salut"*»(фр.).

Дієслова «to leave», «verlassen» та «quitter» мають в трьох мовах як значення «залишати, покидати», так і «їхати з...»: «*I leave Paris, I leave my friends*» (англ.); «*Ich verlasse Paris. Ich verlasse meine Freunde*» (нім.) – «*Je quitte Paris. Nous quittons nos amis*» (фр.).

Схожість спостерігається у вживанні прийменників «de», «of» та «von», «dans», «in» та «in», «à», «to» та «zu». Крім подібності в лексичному складі, можна простежити подібність в морфології. В англійській, німецькій та французькій мовах для визначення імені іменника вживається артикль. У французькій та німецькій мовах система артиклів набагато складніша, ніж в англійській, тому схожість артиклів англійської, німецької та французької мов спостерігається здебільшого у випадках вживання означеного і неозначеного артиклів, а також у разі їх відсутності:

- *She has a sister* (англ.) / *Sie hat eine Schwester* (нім.) – *Elle a une sœur* (фр.);
- *She is a good actress* (англ.) / *Sie ist eine gute Schauspielerin* (нім.) – *Elle est une bonne actrice* (фр.);
- *Close the door!* (англ.) / *Schließe die Tür!* (нім.) – *Fermez la porte!* (фр.).

Англійські, німецькі та французькі присвійні прикметники вживаються в одній особі та числі з власником предмета:

- *It's my house* (англ.) / *Das ist mein Haus* (нім.) – *C'est ma maison* (фр.).
- *It's their flat* (англ.) / *Das ist ihr Zimmer* (нім.) – *C'est leur appartement* (фр.).

У французькій, як і в англійській та німецькій мовах, після дієслів чуттєвого сприйняття вживаються інфінітивні конструкції:

- *I never saw him cry* (англ.);
- *Ich sah nie sie weinen* (нім.);
- *Je ne l'ai jamais vu pleurer* (фр.).

Порівняльний ступінь французьких прикметників утворюється так само, як порівняльний ступінь двоскладових і багатоскладових англійських та німецьких прикметників, тобто за допомогою прислівників *more*, *mehr*, *plus* (більше), *less*, *weniger*, *moins* (менше):

- *more beautiful* (англ.) / *mehr interessant* / *plus beau*;
- *less interesting* (англ.) / *weniger interessant* / *moins intéressant*.

Для утворення найвищого ступеня порівняння використовуються означені артикли: *the* (англ.) / *der, die, das* (нім.) / *le, la, les* (фр.): *the most beautiful* (англ.) / *der schönste* (нім.) / *le plus beau* (фр.).

Пасивний стан в англійській та французькій мовах утворюється однотипно: *To be + past participle* (англ.) / *être + participe passé* (фр.): *The letter was written* (англ.) / *La lettre fut écrite* (фр.).

Особливу увагу під час навчання граматики варто звертати на відмінність у вживанні деяких дієслівних форм. Хоча існує низка аналогій у вживанні *plus-que-parfait* / *past perfect* / *Plusquamperfekt*; *futur dans le passé* / *future in the past* / *Futurum II*, є різниця у вживанні таких граматичних часів, як *passé composé* / *present perfect* та *imparfait* / *past continuous*.

На синтаксичному рівні також спостерігається низка подібних явищ. В англійській, німецькій та французькій мовах є виражені ознаки аналітичного ладу. Головними засобами вираження граматичних відносин є прийменники, допоміжні дієслова та інші службові слова, а також порядок слів у реченні. Відомо, що фіксований порядок слів – один з головних засобів вираження синтаксичних зв'язків у структурі речення в аналізованих мовах. У синтаксичній системі трьох мов присутні особові, безособові, неозначено-особові речення, окрім того, вживаються звороти зі значенням «є, знаходиться, існує»: *there is (are)* (англ.) / *es gibt* (нім.) / *il y a* (фр.).

– *It's three o'clock* (англ.) / *Es ist drei Uhr* (нім.) / *Il est trois heures* (фр.).

– *They say he is ill* (англ.) / *Man sagt, er ist krank* (нім.) / *On dit qu'il est malade* (фр.).

– *There is a book on the table* (англ.) / *Es gibt ein Buch auf dem Tisch* (нім.) / *Il y a un livre sur la table* (фр.).

Однак, навіть у загальних категоріях англійської, німецької та французької мов існує низка відмінностей, на які слід звертати увагу здобувачів освіти із самого початку навчання мовам. Наприклад, під час ознайомлення з новим лексичним матеріалом особливу увагу необхідно приділяти вимові слів, які мають спільний корінь, тому що у вимові цих слів виявляється найбільший вплив інтерференції першої іноземної мови (перенесення наголосу на перший склад: *prison* – *prison*, читання

літер *g* та *j* як [dʒ]): *village* – *village*; *justice* – *justice*. Як зазначають лінгвісти, «артикуляційна база найбільш схильна до інтерферуючого впливу фонетичних навичок, сформованих у першій іноземній мові» (Bourns & Melin, 2014 : 93).

Спільні риси у мовах сприяють повному перенесенню мовних явищ. Таким чином, незважаючи на спільність категорій, навчання граматичних явищ другою іноземною мовою має бути менш інтенсивним, ніж першою іноземною мовою. Тому основним підходом до навчання другої іноземної мови є свідомий підхід до порівняння та зіставлення, який слугує для закріплення навчального матеріалу. Методисти зазначають, що «впродовж усього навчального процесу такий підхід залишається одним з основних принципів і відіграє різну роль за значимістю» (Pennington, 2016 : 15). Протягом вдосконалення навичок і вмінь володіння другою іноземною мовою та збільшення обсягу мовного матеріалу вплив першої мови на другу продовжує зменшуватися. Згодом здобувачі освіти починають усвідомлювати внутрішні закони французької мовної системи, у них розвивається «відчуття мови». Фахівці у галузі методики викладання іноземних мов наголошують, що «на просунутому рівні студенти вже запам'ятовують та використовують нову лексику не тільки за формальною схожістю зі словами першої іноземної мови, а й за асоціативним зв'язком із тим, що вже відомо в другій іноземній мові» (Bourns & Melin, 2014 : 94).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Викладання французької мови як другої іноземної потребує застосування порівняльно-співставного аналізу, який дозволить здобувачам вищої освіти виявити як подібності, так і відмінності між трьома мовами, які застосовуються в процесі навчання. Порівняння та зіставлення мовних явищ має реалізовуватися на всіх мовних рівнях та на всіх етапах навчання. Опанування кількох іноземними мовами – це не ізольований процес, а одночасне вивчення мов на основі результатів порівняльно-співставного аналізу та мовного досвіду здобувачів вищої освіти.

Розглянуті у статті питання можуть стати підґрунтям для подальших досліджень, зокрема в контексті розроблення методичних рекомендацій щодо організації навчання французької мови як другої іноземної мови на базі англійської або німецької як першої іноземної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акмалдінова О. М. Лінгвосоціокультурний аспект навчання іноземним мовам. Нові технології навчання: наук.-метод. зб. / ред. кол. О. П. Гребельник [та ін.]. Київ, 2010. Вип. 61. С. 78–83.

2. Бондар Ю. О. Роль інтернет-технологій у навчанні іноземній мові. Міжнародний науково-методичний семінар «Новітні педагогічні технології у викладанні мов іноземним студентам»: матеріали семінару, м. Харків, 20 лютого 2020 року. Харків: ХНАДУ, 2020. С. 24–27.
3. Марєєв Д., Геворгян К., Колодіна Л. Сучасні методики викладання іноземних мов у ЗВО. Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки». 2022. Вип. 1. С. 257–265.
4. Нікіфорова С. М., Пивоварова Н. І., Пивоварова О. І. Еволюція методів навчання іноземної мови. Теорія та методика навчання та виховання. 2019. Вип. 46. С. 70–91.
5. Стиркіна Ю. С. Сучасне і традиційне навчання іноземної мови: переваги і недоліки. Естетика і етика педагогічної дії. 2019. Вип. 20. С. 161–170.
6. Althaqafi A. S. A Critical Review of Grammar Teaching Methodologies in the Saudi Context. *English Language Teaching*, 2018. P. 65.
7. Bourns S., Melin, C. The foreign language methodology seminar: Benchmarks, perceptions, and initiatives. *ADFL Bulletin*. 2004. № 43(1). Pp. 91–100.
8. Byram M. Culture in foreign language learning – The implications for teachers and teacher training. *Culture and Foreign Language Education* (Ed. by W. M. Chan, S. K. Bhatt, Nagami M., I. Walker). Berlin: De Gruyter Mouton, 2015. P. 34–58.
9. Korthagen F. A. J. Pedagogy of Teacher Education. In J. Loughran, M. L. Hamilton (Eds.). *International Handbook of Teacher Education*. 2016. Pp. 311–346.
10. Mart C. T. The Grammar-translation Method and the Use of Translation to Facilitate Learning in ESL Classes. *Journal of Advances in English Language Teaching*. 2013. Pp. 103–105.
11. Pennington M. C., Richards J. C. Teacher identity in language teaching: Integrating personal, contextual, and professional factors. *RELC Journal*. 2016. № 47(1). Pp. 5–23.
12. Zare-Behtash E., Zadeh O., Banaruee H. A Comparative Study of Teaching Methods in ESP Courses. *European Journal of English Language Teaching*. 2017. Pp. 1–15.

REFERENCES

1. Akmaldinova O. M. (2010). Lihvosotsiokulturnyi aspekt navchannia inozemnym movam. Novi tekhnolohii navchannia [Linguo-sociocultural aspect of foreign language teaching]. *Novi tekhnologhiji navchannja: nauk.-metod. zb.*, 61, Kyiv, 78–83 [in Ukrainian].
2. Bondar Yu. O. (2020). Rol internet-tekhnolohii u navchanni inozemni movi [The role of Internet technologies in foreign language learning]. *Mizhnarodnyi naukovy-metodychnyi seminar «Novitni pedahohichni tekhnolohii u vykladanni mov inozemnym studentam»: materialy seminaru, Kharkiv, 20 liutoho 2020 roku. Kharkiv: KhNADU, 24–27* [in Ukrainian].
3. Mareev D., Gevorgyan K., & Kolodina L. (2022). Suchasni metodyky vykladannya inozemnykh mov u ZVO [Modern methods of teaching foreign languages in higher education institutions]. *Academic studies. Series “Humanities”*, 1, 257–265 [in Ukrainian].
4. Nikiforova S. M., Pyvovarova N. I. & Pyvovarova O. I. (2019). Evolyutsiya metodiv navchannya inozemnoyi movy [Evolution of foreign language teaching methods]. *Theory and methods of teaching and education*, 46, 70–91 [in Ukrainian].
5. Styrkina Yu. S. (2019). Suchasne i tradytsiynе navchannya inozemnoyi movy: perevahy i nedoliky [Modern and traditional teaching of a foreign language: advantages and disadvantages]. *Aesthetics and ethics of pedagogical action*, 20, 161–170 [in Ukrainian].
6. Althaqafi A. S. (2018). A Critical Review of Grammar Teaching Methodologies in the Saudi Context. *English Language Teaching*, 11(11), 65
7. Bourns S. & Melin C. (2014). The foreign language methodology seminar: Benchmarks, perceptions, and initiatives. *ADFL Bulletin*, 43(1), 91–100
8. Byram M. (2015). Culture in foreign language learning – The implications for teachers and teacher training. In W. M. Chan, S. K. Bhatt, Nagami M., I. Walker (Eds.). *Culture and Foreign Language Education*. Berlin: De Gruyter Mouton
9. Korthagen F. A. J. (2016). Pedagogy of Teacher Education. In J. Loughran, M. L. Hamilton (Eds.), *International Handbook of Teacher Education*, 311–346
10. Mart C. T. (2013). The Grammar-translation Method and the Use of Translation to Facilitate Learning in ESL Classes. *Journal of Advances in English Language Teaching*, 1(4), 103–105
11. Pennington M. C. & Richards J. C. (2016). Teacher identity in language teaching: Integrating personal, contextual, and professional factors. *RELC Journal*, 47(1), 5–23
12. Zare-Behtash E., Zadeh O. & Banaruee H. (2017). A Comparative Study of Teaching Methods in ESP Courses. *European Journal of English Language Teaching*, 2, 1–15